

Nederlandse Mededingingsautoriteit

BESLUIT

Besluit van de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit als bedoeld in artikel 37, eerste lid van de Mededingingswet.

Nummer 3114 /

Betreft zaak: Ericsson - O2 Netwerk

I. MELDING

1. Op 8 augustus 2002 heeft de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit een melding ontvangen van een voorgenomen concentratie in de zin van artikel 34 van de Mededingingswet. Hierin is medegedeeld dat Ericsson Telecommunicatie B.V. voornemens is zeggenschap te verkrijgen, in de zin van artikel 27, onder b, van de Mededingingswet, over O2 Netwerk, een onderdeel van O2 (Netherlands) B.V. Van de melding is mededeling gedaan in Staatscourant 158 van 20 augustus 2002. Naar aanleiding van de mededeling in de Staatscourant zijn geen zienswijzen van derden naar voren gebracht. Ambtshalve zijn vragen gesteld aan een marktpartij.

II. PARTIJEN

2. Ericsson Telecommunicatie B.V. (hierna: Ericsson) is een besloten vennootschap naar Nederlands recht. Zij is de dochtermaatschappij van Ericsson Nederland B.V. en maakt deel uit van de Ericsson Groep. Ericsson is actief op het gebied van de IT-dienstverlening. De Ericsson Groep levert wereldwijd verschillende telecommunicatieproducten, variërend van geavanceerde systemen voor zowel vaste als mobiele telecommunicatienetwerken tot communicatieproducten.

4. O2 Netwerk is een cluster van IT-activiteiten dat deel uitmaakt van O2 (Netherlands) B.V., dat thans deel uitmaakt van de mmO2 Groep. O2 Netwerk levert netwerkbeheerdiensten in brede zin aan O2 (Netherlands) B.V. Tot deze netwerkbeheerdiensten worden IT-diensten gerekend en het opzetten van antenne ontvangtplaatsen. Het netwerk behoort niet tot O2 Netwerk en blijft in eigendom van O2 (Netherlands) B.V.

III. DE GEMELDE OPERATIE

5. De gemelde operatie betreft de *outsourcing* op duurzame basis door O2 (Netherlands) B.V. van IT-diensten aan Ericsson. In dit kader verwerft Ericsson O2 Netwerk en daarmee in hoofdzaak personeel, bijbehorende werkplek activa en verscheidene contracten van O2 (Netherlands) B.V. De operatie is neergelegd in een *Outsourcing Agreement*, d.d. 29 juli 2002, tussen O2 (Netherlands) B.V. en Ericsson.

IV. TOEPASSELIJKHEID VAN HET CONCENTRATIE TOEZICHT

6. De gemelde operatie is een concentratie in de zin van artikel 27, onder b, van de Mededingingswet. De hierboven, onder punt 5, omschreven transactie leidt er toe dat Ericsson uitsluitende zeggenschap verkrijgt over O2 Netwerk.

7. Betrokken ondernemingen zijn Ericsson en O2 Netwerk.

8. Uit de bij de melding ter beschikking gestelde omzetgegevens blijkt dat de gemelde concentratie binnen de werkingssfeer van het in hoofdstuk 5 van de Mededingingswet geregelde concentratietoezicht valt.

V. BEOORDELING

A. RELEVANTE MARKTEN

Relevante productmarkt(en)

Opvattingen van partijen

9. Partijen zijn van mening dat de markt waarop de concentratie betrekking heeft de markt voor IT-dienstverlening is. Naar het oordeel van partijen is het niet zinvol een nader onderscheid te maken binnen de markt voor IT-dienstverlening omdat de betreffende diensten doorgaans onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden en sprake is van een aanzienlijke mate van aanbodsubstitutie. In dit verband verwijzen partijen naar het standpunt van de meldende partijen in het besluit in zaak 3021/ *Atos Origin – NLC Holding*.¹

¹ Zie het besluit van 22 juli 2002 in de zaak 3021/ *Atos Origin – NLC Holding*, punt 11.

10. Partijen zijn van mening dat het opzetten van antenne ontvangtplaatsen voor de aanleg van het netwerk onderdeel uitmaakt van IT-dienstverlening. Desgevraagd hebben partijen aangegeven dat het opzetten van antenne ontvangtplaatsen mogelijk een aparte markt is.

Beoordeling

(I) IT-dienstverlening

11. Zoals reeds in eerdere besluiten² is aangegeven, dient de markt voor IT-dienstverlening te worden onderscheiden van de markt voor de verkoop van hardware, respectievelijk software aan eindgebruikers. Aangezien partijen niet actief zijn op het gebied van verkoop van hard- en software, zal in het navolgende slechts worden ingegaan op de markt voor IT-dienstverlening.

12. In eerdere besluiten is aangegeven dat de markt voor IT-dienstverlening mogelijk nader onderverdeeld kan worden naar (i) *outsourcing* van de IT-dienstverlening door grote respectievelijk kleinere ondernemingen; (ii) *competitive service categories*³; (iii) aard van de diensten⁴; en (iv) doelgroep⁵.

13. Indien onderscheid wordt gemaakt naar *outsourcing* door grote respectievelijk kleinere ondernemingen is geen sprake van overlap. Indien uitgegaan wordt van een aparte markt voor (ii) *competitive service categories* is sprake van overlap op het gebied van (a) *hardware support & installation*; (b) *network consulting & integration*; en (c) *network management services*. Indien een aparte markt voor (iii) de aard van de diensten wordt onderscheiden, is sprake van overlap op het gebied van (U) onderhoud van en ondersteuning bij hardware; (V) ontwikkeling en integratie; en (W) IT-managementdienstverlening. Wanneer wordt uitgegaan van een aparte markt voor (iv) doelgroepen is sprake van overlap op het gebied van de sector telecom.

² Zie bijvoorbeeld het besluit van 11 februari 1999 in zaak 1218/ *Econocom – EDS Product Services*, punt 14, het besluit van 28 juni 1999 in zaak 1366/ *Origin – Akzo*, punt 8 en het besluit van 20 maart 2002 in zaak 2890/ *Atos Origin – Workplace Services*, punt 12.

³ Bij de onderverdeling naar *competitive service categories* kunnen de volgende categorieën worden onderscheiden: (1) *custom application development*; (2) *application outsourcing*; (3) *business process outsourcing*; (4) *desktop management*; (5) *hardware support & installation*; (6) *information systems consulting*; (7) *information systems outsourcing*; (8) *network consulting & integration*; (9) *network management services*; (10) *processing services*; (11) *software support & installation*; (12) *systems integration*, en (13) *training & education*.

⁴ Bij de onderverdeling naar de aard van de diensten kunnen de volgende categorieën worden onderscheiden: (i) onderhoud van en ondersteuning bij hardware, (ii) onderhoud van en ondersteuning bij software, (iii) consultancydiensten, (iv) ontwikkeling en integratie, (v) opleiding en training, (vi) IT-management-dienstverlening en (vii) business management-dienstverlening.

⁵ Bij de onderverdeling naar doelgroepen zijn de volgende sectoren onderscheiden: (1) financiële sector, (2) (semi)overheid, (3) handel, (4) industrie, (5) transport, (6) utiliteiten, (7) telecommunicatie en (8) media.

14. Of binnen de markt voor IT-dienstverlening nader onderscheid moet worden gemaakt kan in het onderhavige geval, net als in eerdere besluiten⁶, in het midden blijven aangezien de materiële beoordeling hierdoor niet wordt beïnvloed (zie punt 19 tot en met 24).

(II) Engineering en bouw van antenne-opstelpunten

15. Evenals in zaak 2987/ *Koninklijke Volker Wessels Stevin – KPN Netwerk Bouw*⁷ kan worden uitgegaan van een mogelijke markt voor engineering en bouw van antenne-opstelpunten.

Relevante geografische markt(en)

Opvattingen van partijen

16. De onderhavige IT-diensten zijn niet specifiek taalgebonden en worden veelal internationaal aangeboden, aldus partijen. Naar het oordeel van partijen is deze markt derhalve ten minste Europees en mogelijk zelfs wereldwijd.

Beoordeling

17. In eerdere besluiten⁸ is aangenomen dat de markt voor IT-dienstverlening beperkt is tot Nederland. In het onderhavige geval kan in het midden blijven of er sprake is van een Nederlandse markt voor IT-dienstverlening en de mogelijke deelmarkten of dat van een in geografische zin ruimere markt dient te worden uitgegaan, aangezien dit de materiële beoordeling niet beïnvloedt (zie punt 19 tot en met 24).

18. Evenals in zaak 2987/ *Koninklijke Volker Wessels Stevin – KPN Netwerk Bouw*⁹ kan in het onderhavige geval in het midden blijven of sprake is van een regionale, nationale of ruimer dan nationale markt voor engineering en bouw van antenne-opstelpunten, aangezien de materiële beoordeling hierdoor niet wordt beïnvloed (zie de punten 25 tot en met 27).

⁶ Zie bijvoorbeeld het besluit in de zaak 3021/ *Atos Origin – NLC Holding*, reeds aangehaald en het besluit van 1 augustus 2002 in de zaak 3018/ *Atos Origin – KPN Software Huis*.

⁷ Zie het besluit van 24 juli 2002 in zaak 2987/ *Koninklijke Volker Wessels Stevin – KPN Netwerk Bouw*, punt 38.

⁸ Zie bijvoorbeeld het besluit van 30 oktober 2000 in zaak 2135/ *PinkPocade – TAS Groep*, punt 12 en het besluit van 11 februari 1999 in zaak 1218/ *Econocom – EDS Product Services*, punt 15.

⁹ Zie het besluit in zaak 2987/ *Koninklijke Volker Wessels Stevin – KPN Netwerk Bouw*, reeds aangehaald, punt 45.

B. GEVOLGEN VAN DE CONCENTRATIE

(I) IT-dienstverlening

19. Partijen zijn actief op het gebied van IT-dienstverlening. Volgens partijen bedraagt de totale markt voor IT-dienstverlening in Nederland in 2001 EUR 5.810 miljoen¹⁰. Op basis van door partijen verstrekte informatie behalen zij op de markt voor IT-dienstverlening een gezamenlijk marktaandeel van circa **[0-10]**%.

20. Zoals reeds in punt 13 is aangegeven, overlappen de activiteiten van partijen indien de markt voor IT-dienstverlening nader wordt onderscheiden naar *competitive service categories*, op de mogelijke deelmarkten *hardware support & installation*, *network consulting & integration* en *network management services*. De omvang van de mogelijke markt voor *hardware support & installation* bedroeg volgens partijen in Nederland in 2001 EUR 580 miljoen, en in Europa EUR 13.471 miljoen.¹¹ De omvang van de mogelijke markt voor *network consulting & integration* bedroeg volgens partijen in 2001 in Nederland EUR 178 miljoen, en in Europa EUR 4.113 miljoen.¹² De omvang van de mogelijke markt voor *network management services* bedroeg volgens partijen in 2001 in Nederland EUR 212 miljoen, en in Europa EUR 4.488 miljoen.¹³ Op geen van deze mogelijk te onderscheiden nationale markten behalen partijen een gezamenlijk marktaandeel van hoger dan 10% en op geen van deze mogelijk te onderscheiden Europese markten behalen partijen een gezamenlijk marktaandeel van hoger dan 5%.

21. Indien een nader onderscheid zou worden gemaakt naar de aard van de geleverde IT-diensten dan overlappen de activiteiten van partijen op het gebied van onderhoud van en ondersteuning bij hardware, ontwikkeling en integratie en IT-managementdienstverlening. De omvang van de mogelijke markt voor onderhoud van en ondersteuning bij hardware bedroeg volgens partijen in 2001 in Nederland EUR 580 miljoen, en in Europa EUR 13.471 miljoen.¹⁴ De omvang van de mogelijke markt voor ontwikkeling en integratie bedroeg volgens partijen in 2001 in Nederland EUR 1.327 miljoen, en in Europa EUR 30.292 miljoen.¹⁵ De omvang van de mogelijke

¹⁰ Bron: IDC-rapport Dutch IT services spending 2001-2006, augustus 2002. Partijen verwijzen ook naar de rapporten IT Services Spending in the Netherlands 2000v1 en European IT Services Market Forecast 2000-2005, waarin de omzet op mogelijk nationale markt voor IT-dienstverlening geschat is op EUR 6.203 miljoen respectievelijk EUR 5.674 miljoen. Het verschil is echter niet van invloed op de materiële beoordeling.

¹¹ Partijen verwijzen naar het IDC-rapport European IT services market forecast 2000-2005, maart 2001. Partijen hebben de cijfers in dit rapport omgerekend tegen een gemiddelde wisselkoers over 2001 van USD 0,8956 tegen EUR 1.

¹² Zie voetnoot 11.

¹³ Zie voetnoot 11.

¹⁴ Om een schatting te kunnen geven van de marktomvang hebben partijen IDC geraadpleegd.

¹⁵ Zie voetnoot 14.

markt voor IT-managementdienstverlening bedroeg volgens partijen in 2001 in Nederland EUR 2.628 miljoen, en in Europa EUR 43.007 miljoen.¹⁶ Op geen van deze mogelijk te onderscheiden nationale markten behalen partijen een gezamenlijk marktaandeel van hoger dan 10% en op geen van deze mogelijk te onderscheiden Europese markten behalen partijen een gezamenlijk marktaandeel van hoger dan 5%.

22. Indien onderscheid wordt gemaakt naar doelgroepen is uitsluitend sprake van overlap op het gebied van de sector telecom. In het besluit in zaak 3021/*Atos Origin – NLC Holding*, is op basis van cijfers van IDC uitgegaan van de omvang in 2001 van een mogelijke Nederlandse markt voor IT-diensten aan de sector telecom van EUR 449 miljoen.¹⁷ Op basis van deze cijfers en interne gegevens¹⁸ behalen Ericsson en O2 Netwerk op deze mogelijk te onderscheiden markt een gezamenlijk marktaandeel van circa **[20-30]**%.

23. Behalve partijen zijn verschillende andere grote ondernemingen op deze mogelijk te onderscheiden markt actief, zoals Atos Origin, Cap Gemini Ernst & Young, Accenture, CMG, Computer Sciences Corporation, Getronics, IBM, Logica, Ordina, PinkRocade, Siemens Business Services en EDS.

24. Wanneer sprake is van een ruimer dan nationale markt voor IT-dienstverlening aan de sector telecom schatten partijen de totale marktomvang in Europa in 2001 op 7.446 miljoen.¹⁹ Het gezamenlijke marktaandeel van partijen bedraagt op basis van deze schatting circa **[10-20]**%.

(II) Engineering en bouw van antenne-opstelpunten

25. Ten aanzien van de mogelijke markt voor engineering en bouw van antenne-opstelpunten geven partijen aan dat O2 Netwerk alleen in Nederland actief is, en dat de Ericsson Groep alleen buiten Nederland actief is op deze mogelijke markt. Op eventuele regionale markten of een nationale markt is derhalve geen sprake van overlap.

26. Op een eventuele Europese markt voor engineering en bouw van antenne-opstelpunten is het niet aannemelijk dat door de geringe toevoeging aan de activiteiten van de Ericsson Groep een economische machtspositie kan ontstaan of worden versterkt. Het marktaandeel van O2

¹⁶ Zie voetnoot 14.

¹⁷ Zie het besluit in de zaak 3021/*Atos Origin – NLC Holding*, reeds aangehaald, punt 53.

¹⁸ Het betreft hier de toevoeging van omzet die door middel van outsourcing van IT-activiteiten extern is geworden.

¹⁹ Partijen baseren zich op overgelegde gegevens van IDC. Volgens IDC bedraagt de totale omvang van IT uitgaven in West-Europese landen aan telecommunicatiediensten USD 6.669 miljoen, wat omgerekend tegen een gemiddelde wisselkoers van USD 0,8956 tegen 1 EUR neerkomt op EUR 7.446 miljoen.

Netwerk op de mogelijk Nederlandse markt is bij een marktomvang van EUR 250 miljoen²⁰ circa [0-10]%. Partijen schatten de Europese markt voor engineering en bouw van antenne-opstelpunten desgevraagd op circa EUR 2,3 miljard.²¹ Gelet op de omvang van de mogelijke markt in Nederland is geen reden om aan de opgave van partijen te twijfelen. Op basis van deze schatting hebben partijen een gezamenlijk marktaandeel van circa [0-10]%

27. Op de mogelijke markt voor engineering en bouw van antenne-opstelpunten zijn verschillende andere grote spelers actief zoals Imtech, Getronics, Flextronics, ABB, Swenska en EEX. Daarnaast zijn volgens partijen in ieder land verschillende lokale partijen actief.

VI. CONCLUSIE

28. Na onderzoek van deze melding is de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit tot de conclusie gekomen dat de gemelde operatie binnen de werkingssfeer valt van het in hoofdstuk 5 van de Mededingingswet geregelde concentratietoezicht. Hij heeft geen reden om aan te nemen dat als gevolg van die concentratie een economische machtspositie kan ontstaan of worden versterkt die tot gevolg heeft dat een daadwerkelijke mededinging op de Nederlandse markt of een deel daarvan op significante wijze wordt belemmerd.

29. Gelet op het bovenstaande deelt de directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit mede dat voor het tot stand brengen van de concentratie waarop de melding betrekking heeft geen vergunning is vereist.

Datum: 25 september 2002

De directeur-generaal van de Nederlandse Mededingingsautoriteit,
voor deze:

W.g. Mr. J. Schönau
Directeur Concentratiecontrole

Tegen dit besluit kan degene, wiens belang rechtstreeks bij dit besluit is betrokken, binnen zes weken na bekendmaking van dit besluit een gemotiveerd beroep schriftelijk indienen bij de arrondissementsrechtbank te Rotterdam, sector bestuursrecht, Postbus 50951, 3007 BM Rotterdam.

²⁰ Zie het besluit van 24 juli 2002 in zaak 2987/ Koninklijke Volker Wessels Stevin – KPN Netwerk Bouw, punt 84.

²¹ Partijen baseren hun schatting van de bouwkosten als 50% van de totale kosten inclusief materiaal (circa EUR [60.000-70.000]) van de engineering en bouw van antenne-opstelpunten.

